

Marion Huijsmans-Bosch [links] startte in 1983 als leerling-verpleegkundige in het toenmalige Annadal-ziekenhuis Maastricht. Ze werkte de laatste vijftien jaar als gespecialiseerd verpleegkundige met als aandachtsgebied colorectale chirurgie. Vanaf 2018 is ze werkzaam als opleidingscoördinator van de academie MUMC+.

Marion van Mulekom [rechts] startte als leerling-verpleegkundige in 1984 in het ziekenhuis te Sittard. Ze is sinds 1990 werkzaam in het MUMC+ op de afdeling hartchirurgie/CCU/EHH. Vanaf 2016 is ze werkzaam als opleidingscoördinator van de academie MUMC+.

Foto: John Klijnen

Patiënt en mantelzorgers nemen zelf de zorg in handen

Patrick Marx

De Wet Maatschappelijke Ondersteuning streeft ernaar om mensen zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Daarmee wordt veel gevraagd van mensen die thuis medische zorg nodig hebben. Die zorg komt al snel op het bord van de thuiszorg of huisarts. Maar wat als de patiënt of zijn mantelzorgers zelf leren die zorg uit te voeren? Hiermee houdt de patiënt de regie langer in eigen hand en worden zorgverleners flink ontlast. De Academie voor Patiënt en Mantelzorgers van het Maastricht UMC+ wil juist dit bereiken.

“Onlangs klopte een jonge vrouw bij ons aan die bij haar huisarts vitamine B12-injecties kreeg. Ze wilde niet langer twee keer per week in de wachtkamer op de injectie wacht-

ten. Haar vriend bood aan te leren hoe hij de injecties thuis kan geven”, zegt verpleegkundige Marion van Mulekom, een van de initiatiefnemers van de Academie voor Patiënt en Mantelzorgers, of kortweg de Mantelzorgacademie.

Medische handelingen

Samen met haar collega en mede-initiatiefnemer, Marion Huijsmans-Bosch, vertelt Van Mulekom het verhaal van de mantelzorgacademie. “Patiënten willen sneller naar huis om daar op te knappen en hebben dan tijdelijk of chronisch medische verzorging nodig,” zegt Huijsmans-Bosch. “Als de patiënt of een mantelzorgers eenvoudige handelingen zelf kan en wil leren, dan kunnen ze bij ons instructie krijgen,” vervolgt ze. Voorbeelden van

eenvoudige zorg zijn subcutane en intramusculaire injecties, oogdruppelen, steunkousen aantrekken, wond- (en (nefro) stomazorg. Van Mulekom: “Als de patiënt het aankan, willen we ook meer ingewikkelde instructies geven.”

Van Mulekom vertelt over een oudere patiënt die na een operatie twee weken lang twaalf keer per dag moest oogdruppelen. “Omdat ze MS heeft, lukte het de verpleging op de afdeling niet om haar te leren druppelen. De enige oplossing was dan ook haar twee weken in het ziekenhuis te houden. Wij hadden wel de tijd om langer met haar te oefenen. Na anderhalf uur proberen lukte het haar zelf te druppelen met de resterende kracht die nog in haar handen rest. Nog dezelfde dag ging ze naar huis.”

De Mantelzorgacademie werkt met een groep ervaren verpleegkundigen die ook op een verpleegafdeling werken. “De academie biedt ze de kans om langduriger met één patiënt bezig te zijn en te praten. Elke verpleegkundige krijgt eerst een training in het geven van trainingen en (non-)verbale communicatie.”

Nieuwe zorg

Ook zorginnovaties als e-health-toepassingen behoeven trainingen, zo merkten onderzoekers van de afdeling cardiologie van het MUMC+. Mensen met hartfalen krijgen een met een app verbonden weegschaal mee naar huis die samen met de antwoorden op een vragenlijst de kans op een decompensatie voorspelt. Het gebruik van de toepassing ging de patiënten aanvankelijk moeilijk af. De Mantelzorgacademie leerde de patiënten in drie uur met de e-health-toepassing omgaan. Eerst door de patiënt duidelijk te maken dat het zelf monitoren hem decompensaties en ziekenhuisopnames kan besparen. Daarna volgen nog twee uur instructies. Leeftijd, geletterdheid en e-health-vaardigheden spelen een grote rol bij de duur van de instructies.

De handelingen die de Mantelzorgacademie aanleert zijn in de medische praktijk voorbehouden aan BIG-geregistreerde zorgverleners die regelmatig risicovolle handelingen trainen. Hoe zit het met de geïnstrueerde patiënt en mantelzorger? Van Mulekom: “We geven elke patiënt en mantelzorger het advies om na een paar maanden terug te komen zodat we kunnen controleren of er geen fouten in de handelingen sluiten. Ook krijgt iedereen een folder mee die de handelingen uitlegt. Bovendien kunnen ze ons bij twijfel altijd bellen of langskomen.”

Zodra een patiënt thuishoort, valt de zorg vaak weer onder de regie van de huisarts. Toch is deze niet verantwoordelijk voor de zorg die de patiënten zelf uitvoeren, vinden beide verpleegkundigen. Ze lieten de juridische verantwoordelijkheid voor de zelfzorg uitzoeken. “Die verantwoordelijkheid ligt bij de patiënt,” zegt Huijsmans-Bosch. “De patiënt kan de huisarts het best zelf vertellen welke zorg hij thuis al dan niet met hulp van een mantelzorger uitvoert. Wij vergewissen ons ervan dat dit op een verantwoorde manier gebeurt. In het medisch dossier komt een aantekening van wat er met de patiënt is besproken.”

Onderzoek

De Mantelzorgacademie onderzocht het effect van instructies voor subcutane injecties bij 550 patiënten van de afdeling orthopedie van het MUMC+. Na de instructies kon 90% zelf de injecties zetten, bij 10% van de patiënten was hulp van de thuiszorg nodig. Huijsmans-Bosch: “De verpleegafdeling en ons Transferpunt Patiëntenzorg merken dat ze minder telefoontjes krijgen, dat er minder zaken misgaan, minder heropnames nodig zijn en er substantieel minder aanvragen voor thuiszorg zijn.”

De mantelzorgacademie heeft het potentieel om flink te besparen op de kosten van de thuiszorg en de huisartsen. Van Mulekom: “Sommige verzekeraars vergoeden hulp bij mantelzorg. Het zou fijn zijn als ze dat allemaal doen en daarmee een vergoeding geven voor de mantelzorgacademie. Dit is voor hen veel goedkoper dan het betalen van thuiszorg.”

Inloopcafé

Nu nog werkt de Mantelzorgacademie vanuit een als huiskamer ingerichte ruimte verstoppt in het grote ziekenhuisgebouw. Binnenkort komt er ruimte voor een mantelzorgacademie inloopcafé op het poliplein. “Mensen kunnen spontaan bij ons binnenlopen of met een verwijzing van hun specialist of huisarts, om indien mogelijk een vergoeding door de ziektekostenverzekeraar te regelen,” zegt van Mulekom. “We streven er bijvoorbeeld naar dat artsen hun patiënt al voor een operatie insturen om de patiënt of mantelzorger op tijd de zorg te leren die na de operatie nodig is.” De Mantelzorgacademie geeft overigens alleen instructies over medische handelingen en niet over organisatorische zaken. “Daar zijn mantelzorgmakelaars voor,” aldus van Mulekom.

De mantelzorgacademie wil niemand verplichten mee te doen aan instructies voor zelfzorg. Van Mulekom: “Als de patiënt niet wil, dan schakelen we thuiszorg voor hem in. Dat doen we ook als onze verpleegkundigen zien dat het aanleren van zorg niet gaat lukken.”

ANDERE INITIATIEVEN

Het Maastricht UMC+ is niet de eerste die het initiatief voor een mantelzorgacademie neemt. In 2014 startten het Radboudumc en het Meander Medisch Centrum een mantelzorgacademie onder de noemer ‘Ontmoet je partner in de zorg’. Dit project leidde tot het handboek *Mantelzorg*. Delen van het project zijn nu reguliere zorg. Bij de Radboud Health Academy kunnen mantelzorgers terecht voor het leren van kennis en vaardigheden. In het Skills- en Simulatielab kunnen mantelzorgers of patiënten, allerlei vaardigheden oefenen. Dit kan met oefenmateriaal en poppen, onder begeleiding van een professional.
<https://mantelzorg.nl/uploads/content/file/handboek%20MantelzorgAcademie.pdf>

Momenteel werkt de Mantelzorgacademie aan verdere bekendheid, ook onder huisartsen in de regio. Huijsmans-Bosch: “De academie sluit goed aan bij de visie Positieve Gezondheid, een visie die de huisartsen en de thuiszorgorganisaties ook ondersteunen.” Positieve Gezondheid richt zich op een betekenisvol leven van de patiënt waarbij veerkracht, eigen regie en aanpassingsvermogen centraal staan. “Mensen willen tegenwoordig niet afhankelijk van derden worden, maar willen zolang mogelijk onafhankelijk zijn. De Mantelzorgacademie begeleidt mensen om op een zo verantwoord mogelijke manier en zo snel mogelijk weer zelfstandig thuis te wonen,” zo besluit Huijsmans-Bosch. ■